

POSTANOWIENIE

14 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 lutego 2024 r. w Warszawie
zażalenia J. Ł.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Opolu
z 15 września 2023 r., II Ca 312/22 (WSC 5/23),
w sprawie z wniosku M. Ł.
z udziałem J. Ł.
o podział majątku wspólnego,

- 1. odrzuca zażalenie na punkt pierwszy zaskarżonego postanowienia;**
- 2. oddala zażalenie w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 15 września 2023 r. Sąd Okręgowy w Opolu ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia ze skargi uczestnika od postanowienia tego Sądu z 4 listopada 2022 r. w sprawie o podział majątku wspólnego na kwotę 94.332,45 zł (punkt 1) oraz odrzucił skargę kasacyjną ze względu na nieprzekroczenie progu 150.000 zł, stosownie do art. 519¹ § 2 k.p.c. (punkt 2).

Zdaniem Sądu Okręgowego w realiach sprawy zakres zaskarżenia jaki wskazał skarżący uczestnik postępowania w apelacji i w skardze kasacyjnej nie odpowiada wartości całego dzielonego majątku, czy też wartości całego jego udziału, lecz wartości konkretnego żądania (interesu), która w skardze kasacyjnej

ogranicza się faktycznie do kwoty 94.332,45 zł. Skoro prawomocnym w tej części rozstrzygnięciem została już zasądzona od wnioskodawczyni na rzecz skarżącego spłata w wysokości 58.025,08 zł, uczestnik może domagać się w swoim roszczeniu, niezależnie od zakresu przedstawianych zarzutów, wielkości brakującej do żądanej pierwotnie kwoty 152.357,53 zł, a więc 94.332,45 zł. Sąd Okręgowy nadmienił również, że uczestnik postępowania już w apelacji, kwestionując ustalony skład majątku wspólnego (pkt I) i ustalenie nierównych udziałów (pkt II), domagał się uchylenia ww. pkt I i II oraz zmiany zaskarżonego postanowienia przez zwiększenie należnej mu spłaty z kwoty zasądzonych ww. orzeczeniem 89.115,38 zł do 152.357,53 zł i oznaczył w tym zwykłym środku odwoławczym wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 63.243 zł, jako różnicę między kwotą zasądzoną, a dochodzoną wówczas. Nie domagał się natomiast wówczas ustalenia, że wartość przedmiotu zaskarżenia powinna odzwierciedlać całą wartość jego udziału, czyli 152.357,53 zł, bo takiej spłaty oczekiwał od wnioskodawczyni.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestnik zaskarżył je w całości i zarzucił naruszenie art. 519¹ § 2 i art. 398⁶ w zw. z art. 25 § 1 k.p.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i na skutek sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia błędne ustalenie tej kwoty na potrzeby określenia przesłanek dla dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w istocie wynosi 152.358 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postanowienie ustalające wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego nie podlega zaskarżeniu zażaleniem do Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 394¹ § 1 i 1¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia a także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Również na gruncie art. 394¹ § 2 k.p.c., przed jego uchyleniem ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469 z późn.

zm.), zaskarżeniu zażaleniem do Sądu Najwyższego nie podlegało postanowienie o ustaleniu wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 maja 2014 r., II CZ 16/14, niepubl.). Może być ono nadal skutecznie kwestionowane w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, jeżeli miało wpływ na rozstrzygnięcie zawarte w tym postanowieniu i podlega badaniu na podstawie art. 380 w związku z art. 398²¹ i art. 394³ § 3 k.p.c. Zażalenie w części, w jakiej skierowane jest przeciwko punktowi 1. postanowienia, w którym ustalono wartość przedmiotu zaskarżenia, jako niedopuszczalne, podlegało zatem odrzuceniu.

Skarżący nie zawarł w zażaleniu wniosku o dokonanie w trybie art. 380 k.p.c. kontroli orzeczenia o ustaleniu wartości przedmiotu zaskarżenia, choć niewątpliwie kwestionował jego prawidłowość i wywodził z niej skutek w postaci odrzucenia skargi kasacyjnej a także wnosił o jego uchylenie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że gdy w sprawie występuje profesjonalny pełnomocnik wniosek powinien być jednoznacznie sformułowany, gdyż nie ma podstaw do przypisywania pismom przez niego wnoszonym treści wprost w nich nie wyrażonych (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 października 2016 r., III CZ 39/16, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2013 r., III CZ 27/13, niepubl.). Nawet przy przyjęciu, że skarżący złożył skutecznie dorozumiany wniosek na podstawie art. 380 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 września 2020 r., I CZ 7/20, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 9 listopada 2016 r., II CZ 112/16, niepubl.), zażalenie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Zgodnie z ugruntowanym w judykaturze poglądem w tak zwanych sprawach działowych wartość przedmiotu zaskarżenia ustalać należy z uwzględnieniem wartości konkretnego interesu (roszczenia, żądania) lub składnika majątkowego, którego dotyczy środek zaskarżenia. Określenie wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną na kwotę wyższą od wskazanej w apelacji nie jest co do zasady dopuszczalne. Wyjątki od tej reguły dotyczą m.in. spraw o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej i występują chociażby w sytuacji, gdy sąd drugiej instancji równolegle rozpoznawał apelację innego uczestnika postępowania i wydał orzeczenie reformatoryjne, gdy uczestnik podważa zasadę

podziału, objęcie lub nieobjęcie orzeczeniem poszczególnych rzeczy lub praw albo rozliczenie nakładów, długów lub darowizn, następstw posiadania bądź gdy wobec upływu czasu znacząco zmieniała się wartość masy majątkowej i podlegała ona przeszacowaniu. W takich też wypadkach wartość przedmiotu zaskarżenia może być wyższa niż wartość jego udziału. Przez zasadę podziału należy przy tym rozumieć sytuację, gdy kwestionuje się fakt i podstawę uznania danego składnika majątku za wspólny (wówczas uwzględnia się jego wartość) bądź dopuszczalność podziału z uwagi na zakazy bądź ograniczenia istniejące w tym zakresie, a wynikające z ustawy lub umowy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 października 2016 r., IV CSK 135/16, niepubl.). W przypadku gdy skarżący podważa wysokość udziałów w majątku wspólnym, wartością jego interesu majątkowego jest różnica między wartością jego udziału w tym majątku w wysokości ustalonej w zaskarżonym orzeczeniu, a jego wartością w wysokości odpowiadającej jego żądaniu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 listopada 2018 r., I CZ 92/18, niepubl. i powołane w nim judykaty).

Z akt sprawy wynika, że postanowieniem z 6 grudnia 2021 r. Sąd Rejonowy w Opolu:

1. w punkcie I. ustalił, że w skład majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między wnioskodawczynią i uczestnikiem wchodzi opisany bliżej samochód osobowy o wartości 4.000 zł (podpunkt 1) oraz 453,595 oznaczonych jednostek uczestnictwa zgromadzonych przez wnioskodawczynię na wskazanym w sentencji koncie o wartości 10.972,46 zł (podpunkt 2);

2. w punkcie II. ustalił, że udział wnioskodawczynie w majątku wspólnym wynosi 60 %, a uczestnika postępowania 40 %;

3. w punkcie III. dokonał podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami w ten sposób, że prawa majątkowe, opisane w punkcie I.1. i I.2. postanowienia przyznał na wyłączną własność wnioskodawczynie;

4. w punkcie IV. zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika 89.115,39 zł tytułem rozliczenia należnych wnioskodawczynie i uczestnikowi postępowania udziałów w majątku wspólnym - płatną w 3 równych ratach po

29.705,13 zł, przy czym pierwsza rata płatna w terminie 6 miesięcy od daty uprawomocnienia się postanowienia, druga w terminie 12 miesięcy od daty uprawomocnienia się postanowienia, a trzecia w terminie 18 miesięcy od daty uprawomocnienia się postanowienia;

5. w punkcie V. zasądził od uczestnika postępowania na rzecz wnioskodawczynie 500 zł tytułem zwrotu połowy opłaty sądowej od wniosku o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami

6. w punkcie VI. zniósł wzajemnie pomiędzy wnioskodawczynią i uczestnikiem koszty zastępstwa prawnego;

7. w punkcie VII. zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika 143,44 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania poniesionych przez uczestnika na poczet opinii biegłego sądowego

8. w punkcie VIII. nakazał wnioskodawczynie, aby uiściła na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Opolu 856,56 zł tytułem wydatków poniesionych tymczasowo z budżetu Skarbu Państwa na poczet opinii biegłego sądowego.

Apelację od powyższego postanowienia wniosły obie strony.

Wnioskodawczynie wskazała, że zaskarża postanowienie w całości, zarzuty apelacyjne skierowała przeciwko ustaleniu nierównych udziałów w proporcji 60% i 40 % i domagała się ustalenia tych udziałów w proporcji 80% wnioskodawczynie i 20 % uczestnik oraz obniżenia należnej uczestnikowi spłaty z zasądzonej przez Sąd pierwszej instancji kwoty 89.115,39 zł do kwoty 26.935,32 zł, płatnej w 3 równych ratach co 6 miesięcy każda. Wartość przedmiotu zaskarżenia (62.180 zł) oznaczyła na podstawie różnicy powyższych kwot.

Uczestnik wskazał w apelacji, że posługuje się w niej oznaczeniem (numeracją) oryginalnym sentencji orzeczenia, chociaż jego zdaniem doszło w niej do edytorskiej pomyłki. Wnosił o uchylenie punktu I. (II); zmianę punktu III (IV) poprzez zastąpienie kwoty 89.115,39 zł kwotą 152.357,53 zł i ustalenie terminu spłaty w ten sposób, aby nastąpił on w dwóch równych półrocznych ratach; uchylenie punktu II (V) oraz zmianę punktu III (VI) poprzez zastąpienie orzeczonej

treści przez „poniesienie przez strony kosztów postępowania w zakresie przez nie poniesionym. Ewentualnie domagał się uchylenia postanowienia w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Z powyższego wynika, że postanowienie Sądu pierwszej instancji zostało przez uczestnika zaskarżone w punktach II, IV, V oraz VI. Wbrew stwierdzeniu Sądu Okręgowego uczestnik nie kwestionował składu ustalonego majątku wspólnego stron ani jego wartości, co wynika zarówno z oznaczonego w apelacji zakresu zaskarżenia, jak również z jej treści. Kwestionował natomiast ustalenie nierównych udziałów w tym majątku (punkt II) oraz rozliczenie stron związane z ustaleniem nierównych udziałów a także rozliczeniem nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawczyni (punkt IV).

W uwzględnieniu apelacji wnioskodawczyni Sąd Okręgowy w Opolu postanowieniem z 4 listopada 2022 r. zmienił zaskarżone postanowienie w punktach II i IV w ten sposób, że ustalił, że udział wnioskodawczyni w majątku wspólnym wynosi 70 %, a uczestnika 30 % oraz zasądził od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika kwotę 58.025,08 zł płatną w dwóch równych ratach po 29.012,54 zł, przy czym pierwsza rata płatna w terminie 14-tu dni od prawomocności postanowienia, druga rata w terminie 6-ciu miesięcy od prawomocności postanowienia (punkt 1). Oddalił apelację wnioskodawczyni w pozostałym zakresie (punkt 2) oraz oddalił apelację uczestnika (punkt 3) oraz zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwotę 3.700 zł tytułem zwrotu kosztów w postępowania apelacyjnego, w tym kwotę 2.700 zł zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt 4).

W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 152.358 zł. Zakresem zaskarżenia objął punkty 1, 3 i 4 sentencji postanowienia z 4 listopada 2022 r. Na uzasadnienie oznaczonej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia podał w niej, że jako wartość przedmiotu zaskarżenia określa sumę wartości przysługującego mu udziału w majątku wspólnym oraz połowy nakładu, który poczyniony został z majątku wspólnego na majątek osobisty.

W piśmie z 22 sierpnia 2023 r. wyjaśniając zaś, na wezwanie Sądu Okręgowego, oznaczoną wartość przedmiotu zaskarżenia podał, że wskazana wartość stanowi kwotę, która powinna zostać przyznana uczestnikowi postępowania i stanowi wartość interesu (żądania) uczestnika postępowania w postępowaniu o podział majątku wspólnego i „jest to wartość udziału uczestnika w majątku wspólnym”.

Argumentacja skarżącego dotycząca podanej przez niego wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest konsekwentna. Z jednej strony wskazuje on bowiem, że wskazana wartość przedmiotu zaskarżenia (152.358 zł w zaokrągleniu z kwoty 152.357,53 zł) odpowiada wartości jego udziału w majątku wspólnym z drugiej zaś, że jest to kwota nie tylko przysługującego mu udziału w majątku wspólnym, ale również połowy nakładu, który poczyniony został z majątku wspólnego na majątek osobisty. Wskazana przez skarżącego wartość odpowiada przy tym całej podanej przez niego w apelacji kwocie, która jego zdaniem powinna zostać zasądzona na jego rzecz od wnioskodawczynie a obejmującej zarówno wartość przysługującego mu udziału w majątku wspólnym, jak i połowy nakładu z majątku wspólnego na majątek osobisty i uwzględnionej wówczas przez Sąd pierwszej instancji do wysokości 89.115,39 zł; nie może zatem odpowiadać wartości udziału skarżącego w majątku wspólnym.

Skarżący słusznie natomiast wskazuje, że wartość przedmiotu zaskarżenia ze skargi kasacyjnej mogła w przedmiotowej sprawie przewyższać podaną przez niego w apelacji wartość przedmiotu zaskarżenia. Argument ten nie uzasadnia jednak w okolicznościach sprawy ustalenia tej wartości w wysokości postulowanej przez skarżącego. Obniżenie w zaskarżonym orzeczeniu, na skutek uwzględnienia apelacji wnioskodawczynie, zasądzonej na rzecz uczestnika kwoty, nie oznacza, że również wartość odpowiadająca części, w jakiej Sąd Okręgowy nie obniżył zasądzonej na rzecz skarżącego kwoty (58.025,08 zł), wyraża jego interes majątkowy, determinujący wartość przedmiotu zaskarżenia orzeczenia skargą kasacyjną.

Wartości przedmiotu zaskarżenia w podanej przez skarżącego wysokości nie uzasadnia również podniesiona przez niego okoliczność kwestionowania w toku

postępowania nie tylko wysokości ustalonych w sprawie rat - będąca pochodną podważania przez uczestnika ustalenia nierównych udziałów oraz wysokości nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawczynie - ale również ich ilości i terminu płatności. Poza ogólnym stwierdzeniem przez skarżącego, że okoliczność kwestionowania przez niego terminów płatności powinna znaleźć odzwierciedlenie w wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej, nie zaoferował jakiegokolwiek argumentacji, która mogłaby przekonywać za tym, że wartość przedmiotu zaskarżenia powinna z tego powodu - obok uwzględnionej przez Sąd Okręgowy różnicy pomiędzy kwotą żadaną przez skarżącego a kwotą przyznaną na jego rzecz w zaskarżonym skargą kasacyjną orzeczeniu - odpowiadać również całości lub jakiegokolwiek części wartości uwzględnionych żądań skarżącego, do której to wartości skarżący odwołuje się w zażaleniu, podobnie jak czynił to w skardze kasacyjnej i piśmie z 22 sierpnia 2023 r.

Dla uzasadnienia postulowanej wartości przedmiotu zaskarżenia bezpodstawnie skarżący odwołuje się w zażaleniu do aktualnej wartości mieszkania uczestniczki. Stwierdzenie, że źródłem interesu uczestnika jest aktualna wartość mieszkania należącego do uczestniczki, czy też „cena poszczególnych składników każdego z majątków stron” i z tego wywodzenie podanej wartości przedmiotu zaskarżenia nie przystaje do okoliczności przedmiotowej sprawy, zważywszy, że skarżący nie kwestionuje w skardze kasacyjnej przynależności poszczególnych składników do ustalonego w sprawie majątku wspólnego, ani jego wartości, ani też nie czynił tego w apelacji (podobnie jak wnioskodawczynie). Ponadto takiej - aktualnej - wartości majątku osobistego uczestniczki skarżący nawet nie podaje, nie wyjaśnia również w jaki sposób na skutek zmiany wartości mieszkania uczestniczki zmieniła się wysokość należnej mu zapłaty z tytułu nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty wnioskodawczynie, a przy tym w skardze kasacyjnej wprost odwoływał się do wartości tego mieszkania ustalonej w toku postępowania (310.500 zł) a nieprawidłowości w wysokości zasądzonej na jego rzecz kwoty nie upatrywał w ustalonej w sprawie wartości mieszkania uczestniczki, tylko w nieuwzględnieniu jako nakładu z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestniczki również wartości umorzenia odsetek. Z akt sprawy nie wynika przy tym, aby wartość majątku osobistego wnioskodawczynie została ustalona w toku

postępowania apelacyjnego w innej wysokości niż w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, tj. kwocie 310.500 zł, do której w skardze odwołuje się sam uczestnik.

Hipotetyczna możliwość zmiany wartości majątku osobistego wnioskodawczyni w przyszłości, tj. w toku ponownego rozpoznania sprawy przez sąd powszechny, w przypadku uwzględnienia skargi kasacyjnej uczestnika - w razie jej dopuszczalności - pozostaje irrelevantna dla oznaczenia w niniejszej sprawie wartości przedmiotu zaskarżenia z wywiedzionej już przez skarżącego skargi kasacyjnej. Dla dopuszczalności skargi kasacyjnej na podstawie art. 519¹ § 2 k.p.c. decydująca jest bowiem rzeczywista wartość przedmiotu zaskarżenia a nie dowolna, niepewna i jedynie hipotetyczna wartość jaką przedmiot zaskarżenia może, choć nie musi, osiągnąć w przyszłości. Oczwistym jest przy tym, że interes majątkowy uczestnika wyznacza nie cała wartość nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty, tylko wartość odpowiadająca udziałowi w tej wartości jaki mógłby przyspaść uczestnikowi.

Twierdzenie skarżącego, że wartością przedmiotu zaskarżenia jest nie tylko wartość środków, których „nie dostał od wnioskodawczyni”, ale również ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, w żaden sposób nie podważa wartości przedmiotu zaskarżenia ustalonej w sprawie. Skoro w ustalonej wartości przedmiotu zaskarżenia uwzględniona została różnica pomiędzy kwotą zasądzoną na rzecz uczestnika (58.025,08 zł) a żadaną przez niego przy przyjęciu równych udziałów w majątku wspólnym (i zaliczeniu do nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty wartości odsetek), uwzględniony jest interes majątkowy skarżącego wynikający z kwestionowania wysokości ustalonych w sprawie udziałów byłych małżonków w majątku wspólnym (zob. przywołane na wstępie postanowienie Sądu Najwyższego z 16 listopada 2018 r., I CZ 92/18, niepubl.). Skarżący nie przytoczył również żadnych argumentów, dla których skierowanie skargi kasacyjnej przeciwko rozstrzygnięciu o kosztach postępowania apelacyjnego winno mieć wpływ na wysokość ustalonej w sprawie wartości przedmiotu zaskarżenia (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 25 lipca 2023 r., III CZP 154/22, Biul. SN - IC 2023 nr 7-8).

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 397 § 1¹ w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c. odrzucił niedopuszczalne zażalenie na punkt pierwszy zaskarżonego orzeczenia, zaś na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c., oddalił zażalenie w pozostałym zakresie.

[ał]

[SOP]